

OSMANLI TARİHİ II

WEEK 8: XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ VE MİMARİ ESERLER, MODERNLEŞME VE OSMANLI MİMARİSİNE ETKİLERİ

PROF. DR. YILDIZ DEVECİ BOZKUŞ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

XIX. YÜZYILDA OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA SANAT

- XVIII -XIX. yüzyıl evrensel anlamda, siyasal, sosyal, kültürel ekonomik ve teknik gelişmelerin meydana geldiği bir dönemdir.
- Bu değişim dünyada tüm toplumları etkilemiştir.
- Bu süreçte tüm dünyada köklü bir değişim yaşanmıştır.
- Avrupa'da Otuz Yıl Savaşları (1618-1648)
- Rönesans döneminin toplumsal yansımaları
- Fransız Devrimi gibi gelişmeler Batı dünyasının sosyokültürel yaşamını etkilemiştir.
- Bu gelişmelerin dolaylı da olsa Osmanlı Devleti üzerinde de etkileri olmuştur.

OSMANLI DEVLETI'NDE SANAT

- Değişim pek çok alanda hissedildiği gibi sanat ve mimaride de hissedilmiştir.
- Sultan III. Ahmed zamanında geçiş evresini yaşıyan batılılaşma hareketleri (Lale Devri) daha sonra, Sultan I. Mahmut döneminde hız kazanmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde, özellikle başkent İstanbul'da, Batı kaynaklı barok, ampir ve eklektizm etkisini canlı bir şekilde göstermeye başlamıştır.

AVRUPA ETKİSİ

- Avrupa'nın saray ve köşk mimarisi, bahçeleri ve saray çevrelerinin yaşam tarzı ve Batı uygarlığında kişinin toplumdaki varlığı gibi değerler Osmanlı idareci sınıfını etkilemiştir.
- Özellikle Haliç kıyılarında köşk ve bahçe inşaatlarıyla buralarda sürülen şaşaalı yaşam Lale Devri dönemine damgasını vurmuştur.
- Sivil mimari örneklerinin büyük bir kısmı Fransız etkisinde yapılar olarak öne çıkmıştır.
- Sadrazam Damat İbrahim Paşa Kâğıthane'de, eski saraydan uzakta, padişaha tahsis edilmek üzere Sadabad Sarayını inşa ettirmiştir.
- Sadabad Sarayı ve Kâğıthane bahçelerinin batılı tarzda ele alınması Haliç kenarında yapılmış olan barok bir bahçenin kent dokusuna yansıtılması açısından önemlidir.

SULTAN II. MAHMUD DÖNEMİNDE SÂDÂBÂD SARAYI'NI TASVİR EDEN
PREAULT TARAFINDAN ÇİZİLMİŞ GRAVÜR

<https://islamansiklopedisi.org.tr/sadabad> (E.T.21.06.2021)

OSMANLI MODERNLEŞME HAREKETLERİ

- Osmanlı modernleşme hareketleri açısından XIX. Yüzyıl önemli bir dönem olmuştur.
- Bu süreçte Batıdaki bir çok gelişme toplumdaki farklı dini ve etnik gruplara mensup entellektüeller aracılığıyla topluma aktarılmıştır.
- Bu aktarım sırasında Türk entellektüellerin rolü kadar Ermeni entellektüellerinin de bu sürece ciddi bir katkı sundukları görölmektedir.
- Modernleşme adımları başta edebi, kültürel, sanatsal, hukuksal, mimari olmak üzere bir çok alanda hissedilmiştir.
- Ermeni entellektüelleri bazen öncü görevinde bazen de topluma uygulama noktasında rol almışlardır.
- Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan entellektüel sınıfının Batıdaki gelişmeleri ve yenilikleri Türk toplumuna aktarmak için
- bazı kurum ve kuruluşlar oluşturdukları da bilinmektedir.
- Bunlardan biri de Batıdaki bilim ve kültürü Osmanlıda yaymak için kurulan Cemiyet-i İlmîyye-i Osmaniyye olmuştur.

XIX. YÜZYILDA BATILILAŞMA VE MODERNLEŞME ADIMLARI

- Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyıl başında III. Selim'in başlattığı ve II. Mahmut tarafından devam ettirilen Batılılaşma hareketinin ilk adımları askeri alanda olmuştur.
- III. Selim devrinde ortaya çıkan Nizam-ı Cedid çabaları II. Mahmut devrinde devlet politikası olarak uygulanmıştır.
- 1839'da Sultan I Abdülmecid devrinde ilan edilen Tanzimat Fermanı ve 1856 Islahat Fermanı ve devamında meşrutiyetin ilanı Osmanlı'da köklü değişiklikler meydana getirmiştir.

XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

- Sanat ve mimarlık alanında ciddi değişim ve gelişimler meydana gelmiştir.
- Avrupa'da mimari değişimin başlangıcını belirleyen olaylar meydana gelmiştir.
- 1789 Fransız ihtilali
- 1764'te James Watt'ın buhar makinesini bulması önemli gelişmeler olarak tarihe damgasını vurmuştur.
- Mimarlar ve sanatçılar bu yeni dönemde üslup arayışlarına girmişlerdir.

OSMANLI DEVLETİNDE ERMENİ MİMARLAR: BALYANLAR

- Osmanlı İmparatorluğu'nda modernleşme yada batılılaşma hareketleri sadece mimari alanla sınırlı değildir.
- Modernleşmenin Osmanlı mimarlık örgütlenmesinde de yoğun bir etkisi vardır.
- Hassa Mimarlar Ocağı'nın dağılmasıyla başlayıp ülkeye yabancı mimarlar gelmiş ve mimari alanda etkin bir rol almışlardır.
- Saltanat ailesine yakın olan gayrimüslim kalfaların mimaride söz sahibi olmaya başlamasıyla, Osmanlı mimari kimliği açısından bir geçiş evresi yaşanmaya başlanmıştır.
- Gayrimüslim kalfalar içerisinde mimari alanda öne çıkan aileler arasında Balyanlar ilk sırada yer alır.
- Balyan ailesi üyeleri hem Osmanlıda hem de yurtdışındaki bağlantıları özellikle de Paris'le bağlantıları aracılığıyla mimari alanda öne çıkan bir aile olmuştur.

KAYNAKÇA

SAY, S. K., & BAYDAŞ, S. (2020). BALYAN AİLESİNİN OSMANLI ERMENİ TOPLUMUNUN EĞİTİM VE MİMARLIK PRATİĞİNE ETKİSİ (THE IMPACT OF THE BALIAN FAMILY ON EDUCATIONAL AND ARCHITECTURAL PRACTICES OF THE OTTOMAN ARMENIAN COMMUNITY). Proceedings of SOCIOINT, 2020(7th).

Esra Halıcı, XVIII-XX. Yüzyılda Osmanlı Sanat Ortamı. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (69), 577-628.

Şahin, M. (2006). Osmanlı Yöneticilerinde Zihniyet Değişimi ve Batılılaşmanın Başlangıcı. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 26(3).

Sakal, M. & A.G. Gölçek (2017), "Osmanlı Devleti'nde Mali Bunalım ve Reform", Sosyoekonomi, Vol. 25(34), 11-32-26.

Ali Fuat Öreñç, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi notları.

Osmanlı Tarihi (1789-1876), Yüksel Çelik, Süleyman Kızıltoprak, Muharrem Varol, Davut Hut, Edt: Zekeriya Kurşun, Davut Hut, Anadolu Üniversitesi Yay., 2013, Eskişehir.

Stanford J. Shaw, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, Cilt I, Çev: Mehmet Harmancı, İstanbul, 2008, E Yayınları, Pp.277-337.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi-I, Türk Dili-I, Murat Yayınları, Ankara, Yayın Kodu: 5005.

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Edt: Derviş Kılıñkaya, Siyasal Yay., 5. Baskı, 2004, Ankara.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I, Durmuş Yalçın ve diğeri, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2014.

Bozkuş, Y. D. (2020). Osmanlı Modernleşmesinde Ermeni Bir Entelektüel: Hukukçu Orhan Vahan. History Studies (13094688), 12(2).